

Koulunkäynti ennen, nyt ja tulevaisuudessa

AIKAMATKA

Jyväskylän seminaarin mallikouluun

Jyväskylän seminaarin tyttöharjoituskoulun laskentotunti 1910-luvulla nykyisessä Historica-rakennuksessa Seminaarinmäellä. Opettajana on Viivi Särkkä. Tiedemuseon kuva-arkisto.

Opetusmateriaalia opettajalle
Soihdun perusnäyttelyyn
2.-3. -luokkalaisille

OPETUSMATERIAALISTA

Suunnittelun lähtökohdat

Tämä opetusmateriaali on suunniteltu peruskoulun 2.–3. -luokkalaisten ja heidän opettajiensa käyttöön. Opettajat voivat vapaasti käyttää materiaalia tullessaan luokkansa kanssa vierailulle Jyväskylän yliopiston tiedemuseon Näyttelykeskus Soihdussa sijaitsevaan *Oi kuvatuksia ja mielijuohteita!* -perusnäyttelyyn. Näyttely esittelee Jyväskylän yliopiston ja sitä edeltäneiden Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun (1934–1966) ja Jyväskylän seminaarin (1863–1937) historiaa.

Opetusmateriaali tarjoaa oppilaille mahdollisuuden kulttuuriperintöön tutustumiseen hausalla, opettavaisella ja aktivoivalla tavalla. Suunnittelun lähtökohdaksi on otettu **Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet** sekä **laaja-alaisen osaamisen osa-alueet**, joista tässä opetusmateriaalissa toteutuvat erityisesti seuraavat:

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

L4 Monilukutaito

L6 Työelämä ja yrittäjyys

Suunnittelun lähtökohtana on ollut erityisesti **äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine**, jonka ohella opetusmateriaalin tehtävät tukevat muun muassa **kuvataiteen, matematiikan ja käsitöiden** opetusta. Lisäksi suunnittelussa on huomioitu Perusopetuksen opetussuunnitelmaan kirjattu **perusopetuksen kulttuuritehtävä** sekä oppimiskäsitys, jonka mukaan oppilas on vuorovaikutuksessa toisten kanssa oppiva **aktiivinen toimija**. Opetusmateriaalin Soihdussa tehtävät suoritetaan pienissä ryhmissä, mikä tukee oppilaiden **ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojen kehitystä**. Opetusmateriaalia hyödyntämällä oppilaat pääsevätkin paitsi tutustumaan kulttuuriperintöön myös toteuttamaan luontaista aktiivisuuttaan sekä harjoittamaan vuorovaikutustaitojaan luovuutta ja kädentaitoja sekä ajattelua ja yhteistyötä vaativissa ja kehittäväissä tehtävissä.

Mitä opetusmateriaaliin kuuluu?

Opetusmateriaali koostuu ennen ja jälkeen vierailun tehtävistä ennako- ja jatkotehtävistä **sekä** Soihdussa suoritettavista **kuudesta rastitehtävästä**. Tehtävien ohjeet löytyvät tästä materiaalista, ja oppilaille räätälöidyt tehtäväpohjat löytyvät omista tiedostoistaan. Soihdussa suoritettavien tehtävien teemana on **koulupäivä Jyväskylän seminaarin mallikoulussa**, jonka myötä oppilaat pääsevät tutustumaan mallikoulussa opetettuihin eri oppiaineisiin sekä niiden opettamiseen liittyviin seikkoihin. Ennako- ja jatkotehtävät puolestaan suuntaavat oppilaiden ajatuksia paitsi koulunkäynnin menneisyyteen myös sen tulevaisuuteen erityisesti oppiaineiden ja kouluruokailun suhteen.

Jyväskylän seminaarin poikaharjoituskoulun oppilaita 1920-luvulla opettajansa Elli Lujamon (vas. takana) ja opetusharjoittelijoiden kanssa nykyisen Seminarium-rakennuksen portailla. Tiedemuseon kuva-arkisto.

Ennakkotehtävät

Ennen Soihdun opetusmateriaalin tekemistä oppilaat pääsevät tutustumaan koulunkäynnin historiaan opetusmateriaaliin suunniteltujen ennakkotehtävien muodossa. Tehtävät ohjaavat oppilaita havaitsemaan koulunkäynnissä tapahtuneita muutoksia erityisesti kansakoulun oppiaineiden ja kouluruokailun tarkastelemisen kautta. Tehtävät voidaan suorittaa yksin tai pareittain, ja lopuksi on hyvä keskustella oppilaiden havainnoista opettajan johdolla yhteisesti koko luokan kesken. Oppilaille suunnatut tehtäväpohjat löytyvät **oppilaan materiaalista**.

1. Kansakoulun oppiaineet

Tässä tehtävässä oppilaat tarkastelevat laadittua esimerkkiä vanhasta kansakoulun aikaisesta lukujärjestyksestä eri kysymysten avulla. Tarkoituksena on verrata lukujärjestystä oppilaiden omaan lukujärjestykseen ja havaita eroja esimerkiksi eri oppiaineiden nimissä ja opetuksen tuntimäärissä. Keskeistä on huomata myös, että kansakoulussa kouluviikko on ollut kuusipäiväinen.

2. Kouluruokailu kansakoulussa

Tässä tehtävässä oppilaat pääsevät tarkastelemaan laadittua esimerkkiä kansakoulun aikaisesta viikon ruokalistasta ja vertaamaan sitä oman koulunsa ruokalistaan. Tarkoituksena on havaita kouluruokailussa ja kouluruuissa tapahtuneita muutoksia. Havaintoja voidaan tehdä erityisesti entisten ja nykyisten kouluruokien välillä, ja tässä yhteydessä voidaan pohtia myös mahdollisia syitä kouluruuissa tapahtuneille muutoksille.

Tehtävän yhteydessä opettaja voi lisäksi kertoa, että aluksi koululaiset veivät kouluun eväät mukanaan, ja kouluruokailun yleistyttyä ruoka oli usein opettajan tekemää. Tyypillistä oli myös, että usein oppilaat joutuivat tuomaan syksyisin perunoita ja marjoja koulukeittolalle.

Soihdussa: Koulupäivä mallikoulussa

Soihdussa oppilaat suorittavat **kuusi rastitehtävää**, joille suunnistetaan **pienissä ryhmissä kuvien avulla**. Jokaiselle rastille kannattaa varata **noin 10 minuuttia**, jolloin Soihdun opetusmateriaalin toteutukseen kannattaa kokonaisuudessaan varata ainakin **yksi tunti**. Halutessaan opettaja voi järjestää oppilaille eväät mukaan Soihtuun, mutta tämä ei opetusmateriaalin kannalta ole välttämätöntä. Tarkemmat ohjeet opetusmateriaalin toteutukseen löytyvät alta.

1. Kuinka aloitetaan?

Aluksi oppilaat ohjataan istumaan näyttelytilan etualalla sijaitsevan katsonon istumapaikoille. Opettaja kertoo oppilaille lyhyen tarinan, jonka on tarkoitus orientoida oppilaita opetusmateriaalin suorittamiseen.

Jyväskylään perustettiin yli 150 vuotta sitten Jyväskylän seminaari. Se oli Suomen ensimmäinen opettajaseminaari, ja siellä opiskelleet mies- ja naisoppilaat valmistuivat kansakoulunopettajiksi. He harjoittelivat opettamista seminaarin mallikoulussa, jossa 5–15-vuotiaat oppilaat kävivät kansakoulua ja opettelivat monia erilaisia oppiaineita, kuten äidinkieltä, laskentaa, käsitöitä ja voimistelua, joihin tekin pääsette nyt tutustumaan!

2. Oppilaiden jakaminen ryhmiin

Tarinan jälkeen opettaja kertoo, että oppilaat kiertävät näyttelyssä kuusi rastia, joilla he tutustuvat mallikoulussa opetettuihin eri oppiaineisiin. Tehtäviä varten oppilaat jaetaan **kuuteen ryhmään** (3–4 oppilasta/ryhmä). Tehtävien suorittamisessa voidaan menetellä niin, että neljän oppilaan ryhmissä oppilaat jaetaan vielä pareihin, jotka suorittavat tehtäviä yhdessä, mutta rastista toiselle siirrytään silti ryhmittäin yhdessä. Kolmen oppilaan ryhmissä tätä jakoa ei tarvitse tehdä. Oppilaille kerrotaan myös, että jokaisen rastitehtävän suorittamiseen on aikaa **noin 10 minuuttia**, ja että opettaja ilmoittaa ajan päättymisestä ja seuraavalle rastille siirtymisestä opettajalle tarkoitetulla soittokellolla. Oppilaille kerrotaan myös, että rastista toiseen siirrytään **numerojärjestyksessä**, ja että jokaisen ryhmän ensimmäinen rasti selviää kuvasuunnitusmateriaalista. Rastien numerot ovat selvästi näkyvillä näyttelyssä.

3. Tarvittavan materiaalin jakaminen

Ryhmien jaon jälkeen oppilaille jaetaan **esiliinat ja liivit**, jotta oppilaat pääsevät eläytymään seminaarin mallikoululaisiksi tehtävien suorittamisen aikana. Tässä yhteydessä opettajan on hyvä kertoa, että seminaarin aikaan tyttöjen oli soveliaista niata ja poikien kumartaa tervehtiessään ja sisälle tullessaan. Rastitehtävien suorittamisen aikana tämä voidaan toteuttaa niin, että toiminnot tehdään aina kun saavutaan uudelle rastille.

Seuraavaksi jokaiselle oppilaalle jaetaan oma mallikoululaisen tehtävävihko, josta löytyy rastien tehtävänannot. Ryhmille jaetaan myös kuvasuunnistamiseen tarvittava materiaali ja neuvotaan tarvittaessa sen käytössä. Tämän jälkeen ryhmät voivat suunnistaa rasteille ja koulupäivä mallikoulussa voi alkaa!

Opettajan huolehtima materiaali

- Tulostetut tehtävävihot oppilaille

Soihdusta saatava materiaali

- Rasteilla tarvittava materiaali
- Kuvasuunnistusmateriaali
- Oppilaiden roolivaatteet
- Opettajan soittokello

Rastien tehtävänannot ja ohjeet

Alta löytyvät Soihdussa suoritettavan opetusmateriaalin rastitehtävät. Niiden yhteydestä löytyvät myös rastien tavoitteet sekä lisätietoa rastin aihealueesta, jota opettaja voi kertoa oppilaille tehtävien yhteydessä tai myöhemmin koulussa Soihdun vierailun jälkeen.

Rasti 1: Voimistellaan!

Tällä rastilla harjoitellaan voimisteluliikkeitä, joita mallikoulun oppilaatkin ovat harjoitelleet. Katsokaa pussista löytyvistä kuvakorteista mallia eri liikkeisiin ja asentoihin ja harjoitelkaa niitä yhdessä!

Voimistelu oli yksi Jyväskylän seminaarissa ja mallikoulussa opetetuista oppiaineista. Uno Cygnaeus korosti voimistelun ja terveysopin tehtäviä terveyden kohottajana, ja seminaarin voimistelunopetuksen tehtävänä olikin innostaa tulevia opettajia liikuntaan ja sen harrastukseen, jotta koko kansa voitaisiin vähitellen saada mukaan liikkumaan. Rastin tavoitteena on tutustuttaa oppilaita tähän kulttuuriperinnön osaan, jonka myötä oppilaat pääsevät myös harjoittamaan **kehonhallintaa** sekä **kuvanluku- ja yhteistyötaitoja**.

Rasti 2: Rakennetaan Fröbelin palikoilla!

Tällä rastilla rakennetaan erilaisia rakennelmia Fröbelin palikoilla! Nostaa vuorotellen pussista yksi sanakortti, lukekaa se ääneen ja kokeilkaa rakentaa kortissa lukema sana Fröbelin palikoilla.

Rastin tavoitteena on harjoittaa oppilaiden **hienomotoriikkaa**, **silmän ja käden yhteistyötä** sekä **lukutaitoa**. Samalla oppilaat oppivat myös odottamaan **vuoroaan** ja **toimimaan ryhmässä**.

Fröbelin palikat ovat osa Friedrich Fröbelin (1782–1852) kehittämiä lasten leikkilahjoja eli Fröbelin lahjoja. Fröbel oli varhaiskasvatuksen uranuurtaja, jonka pedagogiikassa korostetaan lasten omatoimisuuden ja luonnollisen kehityksen tukemista. Fröbelin mukaan leikki oli lasten luonnollinen oppimistapa, jota aikuisten tuli toteuttaa lasten ehdoilla. Fröbelin palikat sisältävät palikoita, laattoja, renkaita, paperiompelu- ja pujottelutöitä sekä paperitaittelutöitä, joita tekemällä lapset etenivät leikkivälineestä toiseen oman kehityksen mukaan.

Rasti 3: Piirretään mallista!

Jyväskylän seminaarin mallikoulun oppilaat harjoittelivat piirustuksen tunneilla mallista piirtämistä. Harjoitelkaa tekin nyt mallikoululaisten tapaan piirtämään mallista! Käyttäkää rastilta löytyviä papereita ja kyniä ja tehkää niiden avulla niin tarkat luonnokset perhosesta kuin osaatte!

Piirustus oli yksi Jyväskylän seminaarin oppiaineista, jonka opetuksessa korostettiin **muotoaistin** ja **silmän tarkkuutta**. Mies- ja naisoppilaat harjoittelivat piirustuksen tunneilla mallista piirtämistä eli *piirtämistä luonnon mukaan*. Rastin tavoitteena on **tutustuttaa oppilaita tähän perinteiseen ja opettavaiseen piirustustapaan**, jonka myötä oppilaat pääsevät harjoittelemaan seminaarilaisten tapaan muotoaistin ja silmän tarkkuutta sekä piirtämisessä tarvittavaa hienomotoriikkaa.

Oppilaat voivat jatkaa piirustuksiaan koulussa katsomalla mallia **opettajan lisämateriaalista** löytyvästä perhoskuvasta.

Rasti 4: Tehdään käsitöitä!

Laatikosta löydätte aloitettuja käsitöitä. Jatkakaa käsitöitä taitojenne mukaan. Kysykää tarvittaessa neuvoa opettajalta!

Rastin tavoitteena on tutustuttaa oppilaita perinteisiin käsitöihin ja niiden valmistamiseen. Samalla oppilaille tarjoutuu mahdollisuus havaita, että vaatteita voidaan myös tehdä itse, eikä kaikkea tarvitse ostaa kaupasta valmiina.

Jyväskylän seminaarissa **käsityöt olivat yksi tärkeimmistä oppiaineista**, ja Cygnaeus nostikin sen jopa muiden aineiden yläpuolelle. Cygnaeuksen ajatuksen mukaan käsityöopetuksen oli määrä kehittää älyä ja tahtoa sekä ohjata järjestykseen, huolellisuuteen ja järjestelmällisyyteen. Seminaarilaisten käsityöt, piirustukset ja vihkot saivat kiitosta ja herättivät huomiota kansainvälisesti.

Rasti 5: Kirjoitetaan rihvelitauluihin!

Tältä rastilta löydätte rihvelitaulut ja liidut. Jyväskylän seminaarin mallikoulun oppilaat käyttivät sellaisia koulutehtävien kirjoittamiseen. Harjoitelkaa kirjoittamaan kirjaimia ja eri sanoja rihvelitauluihin! Käyttäisittekö niitä mieluummin koulussa vihkojen ja kynien sijaan?

Rastin tavoitteena on **tutustuttaa oppilaita vanhoihin kouluvälineisiin** sekä tarjota mahdollisuus **harjoitella kirjaimia ja kirjoittamista** niiden avulla. Rastilta löytyy isommille oppilaille soveltuvat vanhat kauno-kirjoitusmallit, joita voi tällä rastilla ottaa käyttöön esimerkiksi 3. luokkalaisille opettajan harkinnan mukaan.

Rasti 6: Harjoitellaan laskentoa!

Tällä rastilla pelataan kuuluisaa suomalaista peliä eli Fortunaa! Sitä käytettiin ennen kouluissa apuna matematiikan opetuksessa. Pelatkaa vuorotellen kierrokset peliä ja laskekaa omat pisteenne yhteen. Kuka saa eniten pisteitä? Harjoitelkaa myös laskemista helmitaulun avulla!

Rastin tavoitteena on **harjoitella yksinkertaisia laskutoimituksia** perinteisen ja hauskan pelin keinoin sekä perinteisen helmitaulun avulla. Fortunaa pelaamalla oppilaat oppivat myös esimerkiksi odottamaan vuoroaan ja toimimaan ryhmässä. **Fortunan** on kehittänyt **Juho Jussila** (1874–1947), joka valmistui Jyväskylän seminaarista kansakoulunopettajaksi vuonna 1896. Hän toimi Jyväskylän seminaarin poikaharjoituskoulun yliopettajana vuosina 1911–1937. Opetustyön lisäksi Jussila oli suomalaisen leikkikaluteollisuuden uranuurtaja, jonka leikkikaluissa on aina korostunut kasvatuksellinen näkökulma. Fortunasta tuli 1920-luvun lopulla menestyvä vientituote.

Jatkotehtävät

Opetusmateriaalin suunnitellut jatkotehtävät suoritetaan Soihdun vierailun jälkeen. Jatkotehtävien myötä oppilaat pääsevät suuntaamaan ajatuksensa koulunkäynnin tulevaisuuteen ja pohtimaan erityisesti, miten oppiaineet ja kouluruoka ovat tulevaisuudessa ehkä muuttuneet. Oppilaiden valmiit tehtäväpohjat löytyvät **oppilaan materiaalista**, ja tehtävät voidaan suorittaa yksin tai pareittain opettajan harkinnan mukaan. Lopuksi tehtäviä voidaan käsitellä yhdessä koko luokan kesken.

1. Tulevaisuuden lukujärjestys

Tässä tehtävässä oppilaat pääsevät suunnittelemaan lukujärjestyksen, jota oppilaat käyttäisivät 100 vuoden päästä tulevaisuuden koulussa. Tehtävässä pohditaan, mitä perinteisiä ja nykyäänkin opetettavia oppiaineita opetetaan vielä tulevaisuudessa, ja mitä uusia oppiaineita mahdollisesti tulevaisuuden opetusohjelmaan kuuluu. Tehtävässä on tarkoitus hyödyntää opetusmateriaalin myötä tehtyjä havaintoja jo tapahtuneista muutoksista ja heijastaa niitä tulevaisuuden kouluun samalla mielikuvitusta käyttäen.

Tehtävässä oppilaat voivat oppiaineiden rinnalla pohtia myös esimerkiksi tulevaisuuden kouluajoja, koulupäivien pituuksia ja sitä, ovatko kouluviikot enää tulevaisuudessa viisipäiväisiä.

2. Tulevaisuuden kouluruoka

Tässä tehtävässä oppilaat suunnittelevat viikon ruokalistan tulevaisuuden kouluun. Tehtävässä voidaan miettiä mahdollisia kouluruokailussa tapahtuvia muutoksia ennakkotehtävässä tehtyjen havaintojen perusteella sekä mahdollisesti tarkastelemalla yleisesti vallalla olevia ruokatrendejä. Tärkeää on, että oppilaat pääsevät käyttämään mielikuvitustaan ja kehittämään ajattelutaitoja yhdessä muiden oppilaiden kanssa.

3. Käytöskoulu

Tämä tehtävä tehdään opettajan johdolla. Opettaja kertoo tyypillisemmät kansakoulun aikaiset käytöstavat, joita oppilaat noudattivat kansakoulussa päivittäin. Oppilaat on hyvä tutustuttaa erityisesti seuraaviin käytöstapoihin:

- Tervehtiessä tytöillä oli tapana niitata ja pojilla kumartaa ja ottaa lakit pois päästään.
- Opettajaa teititeltiin.
- Oppilaan tuli viitata saadakseen vastausvuoron. Oikeaoppinen viittaus tehtiin asettamalla kyynärpää pulpetinkannelle ja käsivarsi yhdeksänkymmenen asteen kulmaan.
- Vastausvuoron saadessaan oppilaan tuli nousta pulpetin vierelle seisomaan selkä suorassa. Vastaus annettiin selkeällä kirkkaalla äänellä, jotta kaikki varmasti kuulivat sen.
- Pulpetissa istuttiin ryhdikkäästi.

Tehtävä voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että oppilaat pyrkivät käyttäytymään kansakoulun malliin yhden sovitun oppitunnin ajan.